

Memory of States and Nations. World Register of UNESCO Programme Memory of the World, red. B. Berska, W. Stępniaak, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych, Warszawa 2011, ss. 344.

W dniach 18–21 czerwca 2011 roku w Warszawie miała miejsce IV Międzynarodowa Konferencja Programu UNESCO zatytułowana *Pamięć świata*. Jej organizatorami byli: Polski Komitet ds. UNESCO oraz Narodowe Centrum Kultury, pod patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Konferencji towarzyszyła publikacja zatytułowana *Memory of States and Nations. World Register of UNESCO Programme Memory of the World*, opracowana przez Barbarę Berską i Władysława Stępniaaka, wydana przez Naczelną Dyrekcję Archiwów Państwowych — Departament Edukacji i Współpracy z Zagranicą.

Prezentowana publikacja została wydana w formie albumowej, w sztywnych okładkach, na wysokiej jakości papierze kredowym. Zawarte w niej teksty opracowano w trzech językach: angielskim, polskim i francuskim, stąd duży jej format (format pomocniczy C4), obszerność i proporcjonalna do sposobu wydania waga. Księga została opatrzona przedmową Dyrektora Generalnego UNESCO Iriny Bokovej oraz Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego Bogdana Zdrojewskiego,

natomiast ciekawy i wyczerpujący wstęp został opracowany przez Zastępcę Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Barbarę Berską i Doradcę Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych Władysława Stępnia.

Publikacja jest efektem podjęcia bardzo ważnej lecz trudnej próby realizacji programu UNESCO mającego na celu „zdefiniowanie pojęcia światowego dziedzictwa dokumentacyjnego, dokonanie identyfikacji jego najważniejszych składników oraz podjęcie działań w celu właściwego zabezpieczenia zbiorów archiwalnych, bibliotecznych i muzealnych, a także stworzenie warunków do ich powszechnej dostępności”, jak wspomina we wstępie Barbara Berska. Zebrany materiał jest efektem wieloletniej pracy wielu środowisk na całym świecie, której celem było utworzenie światowej listy obiektów zasługujących na wyróżnienie i zachowanie dla przyszłych pokoleń. W tym celu wpisy na listę projektu UNESCO zestawiono w podziale na regiony geograficzne, w zależności od miejsca ich przechowywania. W obrębie regionów obiektom tym został nadany układ alfabetyczny. Wpisy będące efektem starań kilku państw z tego samego regionu, lub też kilku regionów, oznaczone zostały w publikacji jedną lub dwoma gwiazdkami.

Prezentowana publikacja podzielona jest na poszczególne regiony, w których wybrano najważniejsze zabytki minionych cywilizacji. W regionie Afryka wymieniono 13 obiektów, m.in. Archiwum Walki o Niepodległość Republiki Południowej Afryki, Dokumentację okupacji francuskiej Mauritiusa czy też Skarby Archiwum Narodowego i Biblioteki w Addis Abebie. W regionie Azja i Kraje Pacyfiku wymieniono 44 obiekty, a wśród nich Akta Wielkiego Sekretariatu dynastii Qing (Chiny), Archiwum Muzeum Ludobójstwa Toul Sleng (Kambodża), Księgę Królów — Bayasanghori Shahnameh (Iran) oraz Dziennik pokładowy Jamesa Cooka (Australia). W regionie Ameryka Łacińska i rejon Karaibów uznano za konieczne do umieszczenia w spisie 38 obiektów, a pośród nich: Zabytki pisma z epoki przedkolumbijskiej (Meksyk), Dokumentację Towarzystwa Jezusowego w Ameryce (Chile), Archiwum niewolnictwa XVI–XIX wieku (Kolumbia) czy też Kolekcję dotyczącą tubylczych języków Indian (Meksyk). W regionie Europa i Ameryka Północna wyszczególniono aż 90 obiektów (w tym 8 z Polski), a pośród nich: IX Symfonię d-moll op. 125 Ludwika van Beethovena (Niemcy), Archiwum rodzinne Alfreda Nobla (Szwecja), Bibliotekę Ets Haim — Livraria Montezinos (Holandia), Bibliotekę klasztoru cystersów z Clairvaux w czasach Pierra de Vireya (1472), Wielką Kartę — Magna Carta z 1215 (Wielka Brytania), a także Arcydzieła Fryderyka Chopina (Polska). Z ostatniego wyszczególnionego regionu, nazwanego Kraje Arabskie, wybrano 6 eksponatów będących świadectwem minionych wieków, a są to: Alfabet fenicki (Liban), Ilustrowane i iluminowane rękopisy perskie (Egipt), Kolekcja dokumentów władców Egiptu (Egipt), Najstarszy zapis islamski na świecie (Arabia Saudyjska), Pamiątkowe stele nad rzeką Nar El-Kalb (Liban) oraz Zbiór dokumentów budowy Kanału Sueskiego (Egipt). Dodatkowo, odchodząc od przyjętej metody gromadzenia wpisów z poszczególnych regionów, redakcja umieściła w prezentowanym Rejestrze 3 obiekty należące do Organizacji Międzynarodowych: Archiwum fotograficzne i filmowe *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees*, Archiwum Ligi Narodów 1919–1946, Archiwum Międzynarodowej Agencji ds. Jeńców Wojennych 1914–1923.

W omawianym dziele prezentującym efekt projektu UNESCO zgromadzono w sumie 194 obiekty będące najważniejszą spuścizną i dziedzictwem kultury światowej. To w nich złożone są najważniejsze osiągnięcia myśli i ducha ludzkiego na przestrzeni wieków i to one tworzą zręby dziedzictwa ludzkiej cywilizacji. Opracowanie jest niewątpliwie ogromnym osiągnięciem historyków, archiwistów, kulturoznawców i dokumentalistów. Jego walorem jest prezentacja opisywanych dzieł w postaci bardzo dobrej jakości zdjęć, które dają możliwość niejako dotknięcia wybranych skarbów minionych czasów. Jedynym brakiem zauważalnym w wydanym dziele jest pominięcie spisu treści oraz hasłowego spisu alfabetycznego, zastąpionych indeksem rzeczowym poszczególnych obiektów ułożonym w kolejności wymienianych wcześniej regionów. Wydaje się jednak, iż indeks alfabetyczny byłby dużym ułatwieniem w zapoznawaniu z zawartością dzieła i wyszukiwaniu interesujących czytelnika dokumentów. Jednak, mimo tych małych (a może zamierzonych przez Redakcję) braków, dzieło to jest warte zauważenia i polecenia.

Ks. Mariusz Chamarczuk SDB